

Kuusi vuotta EU-asennetutkimusta - mitä olemme oppineet?

SEIJA-RIITTA LAAKSO

Kun Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA syksyllä 1988 kysyi ns. suuressa asennetutkimuksessaan yli 2.500 suomalaiselta, tulisiko Suomen liittyä EY:n jäseneksi, 46 % kannatti ajatusta ja vain 12 % vastusti sitä. Asian outoutta ihmisille kuvaa hyvin se, että 42 % tutkimukseen osallistuneista vastasi "vaikea sanoa".

Tuo kysymys kuusi vuotta sitten - yhtenä kysymyksenä kymmenien muiden joukossa - avasi tien eri tutkimuslaitosten EU-mielipidetiedustelujen katkeamattomalle virralle, joka kuivunee vasta suomalaisten äänestettyä kyllä tai ei jäsenyydelle lokakuun puolivälissä. Jos silloinkaan. Äänestystulokseen sopeutumisessa on myös tutkittavaa pitkäksi aikaa, olipa tulos kielteinen tai myönteinen.

Tuolloin kuusi vuotta sitten runsas puolet (51 %) miehistä ja 41 % naisista kannatti jäsenyyttä. Yli kolmannes miehistä (35 %) ja liki puolet naisista (49 %) ei osannut sanoa mielipidettään. Joka kymmenes nainen ja joka seitsemäs mies vastusti liittymistä Euroopan yhteisöön.

Voimakkaimmin jäsenyyden kannalla olivat tuolloin nuoret (54 %), koulutetut (58 % akateemisista) ja johtavassa asemassa olevat (65 %). Maatalousyrittäjistäkin jäsenyyttä kannatti useampi kuin joka kolmas (34 %) ja keskustalai-

sista vajaa puolet (47 %). Selkeimmät mielipiteet puolesta tai vastaan oli suurten kaupunkien asukkailla. Eniten epätietoisuutta oli maaseudulla asuvien keskuudessa.

Nyt vuonna 1994 tiedämme, että valtaosa vuoden 1988 epätietoisista on kääntynyt jäsenyyden prosessin aikana liittymistä vastaan. Kannattajat ovat pitäneet melko hyvin pintansa, mutta uutta väkeä riveihin ei ole kertynyt.

Suurimmat muutokset jäsenyyden kannatuksessa ovat tapahtuneet viljelijöiden ja keskustalaisten parissa. EVAn viime kevään EU-asennetutkimuksen mukaan vain 9 % maatalousyrittäjistä ja 22 % keskustan kannattajista tukee enää jäsenyyttä. Paradoksaalista on, että 63 % suomalaisista katsoo samanaikaisesti maatalousasioiden painottuvan aivan liikaa Suomen EU-ratkaisussa.

Kokoomuslaisten ja sosiaalidemokraattien EU-tuki on vuosien mittaan entisestään vahvistunut, vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajien sen sijaan heikentynyt. Eniten EU-jäsenyyden kannattajia löytyy suurista, yli 80.000 asukkaaan kaupungeista, eniten vastustajia pienistä maaseutukunnista. Vahvinta kannatus on Uudella maalla, etenkin pääkaupunkiseudulla.

Kannatuksessa voimakas piikki keväällä 1992

Lähes kaksi kolmesta suomalaisesta (63 %) oli keväällä 1992 sitä mieltä, että maan hallitus teki oikein jättäessään EY:lle Suomen jäsenhakemuksen. Peräti 56 % kansalaisista oli sitä mieltä, että Suomen tuli myös liittyä jäseneksi. Miltei joka viides (18 %) tosin ilmoitti, että lopullinen kanta riippuu täysin ja 43 % että se riippuu jonkin verran hallituksen asettamien ns. reunaehtojen toteutumisesta. Maatalousyrittäjistä reunaehtojen toteutumista jäi odottamaan "täysin" 44 ja "jonkin verran" 28 %.

Mielenkiintoista on jälkepäin todeta, että neuvottelulosta piti keväällä 1994 hyvänä tai erittäin hyvänä vain 12 % kansalaisista. Tyydyttävänä sitä piti 34 %, välttävänä 18 % ja huonona tai erittäin huonona 23 %. Lisäksi 13 % ei osannut sanoa mielipidettään asiasta. Samalla ainoastaan kolmannes suomalaisista (34 %) katsoi, että Suomen EU-jäsenyysneuvottelijat "ansaitsivat täyden tunnustuksen työstään, koska he saavuttivat neuvotteluissa kaiken mikä oli saavutettavissa". 37 % oli eri mieltä.

Hallitus lienee myynyt neuvottelemansa tuloksen huonosti kansalle, kun kuva neuvotteluista ja neuvottelutuloksesta jäi näin kehnoksi. Kyse on paljolti juuri tiedotusvälineiden kautta saadusta kuvasta, sillä 53 % suomalaisista ilmoitti samassa tutkimuksessa tuntevansa melko tai erittäin huonosti neuvottelutuloksen sisältöä ja vain 43 % uskoi tuntevansa sisällön melko tai erittäin hyvin.

Tiedotusvälineet avainasemassa

Viime talven presidentinvaalit vahvistivat sen, mikä tiedettiin muutoinkin: tiedotusvälineillä on ratkaiseva vaikutus suorien kansanvaalien ja -äänestysten lopputulokseen. Näin arvioi myös 81 % kansalaisista EVAn viime kevään EU-asettutkimuksessa. Yleisradion tv-uutisia pitää erittäin tai melko tärkeänä henkilökohtaise-

na EU-tietolähteenä 88 % suomalaisista. Sanomalehti, jota pääasiassa lukee, nousee toiselle sijalle 79 %:lla. Radion kokoo tässä suhteessa tärkeäksi vain puolet väestöstä ja paikallisradiot vajaa kolmannes.

Ylen ja STT:n lähetykset koetaan ylivoimaisesti puolueettomimmiksi tietolähteiksi. MTV:n uutiset ja sanomalehdet koetaan selvästi muita lähteitä EU-myönteisemmiksi, eräät EU-vastaiset lehdet pois lukien.

Jäsenyyden kannattajien ja vastustajien näkemykset tietolähteiden luotettavuudesta poikkeavat sitä enemmän toisistaan, mitä leimaantuneempia lähteet ovat kannattajina tai vastustajina. EU:n virkamiehet ja johtohenkilöt samoin kuin jäsenyysasiaa selvittelevä virkamiehistö ovat kannattajien mielestä luotettavia, mutta vastustajien mielestä eivät. Sen sijaan miltei puolet vastustajista ilmoitti vuosi sitten keväällä tehdyssä tutkimuksessa luottavansa jäsenyyttä vastustavien järjestöjen tietoihin, kun taas kannattajista noita tietoja piti luotettavina vain joka seitsemäs.

Vaikka EU-tietoa jaetaan runsaasti, mm. Eurooppa-tiedotuksen yli 20 maakunnallisen neuvontapisteen kautta, vain runsas neljännes (27 %) suomalaisista arvioi viime keväänä, että luotettavaa tietoa on riittävästi jokaisen saatavilla. Eri mieltä asiasta oli 56 %. Parannusta on toki tapahtunut: syksyllä 1992 vain 18 % katsoi tietoa olevan riittävästi ja 69 % oli eri mieltä asiasta.

Arviot jäsenyyden vaikutuksista muuttuneet laman myötä

Kun EVAn ensimmäinen varsinainen EU-asettutkimus tehtiin keväällä 1992, ihmisten jäsenyyttä koskevat toiveet, odotukset ja pelot olivat osin samoja, osin erilaisia kuin nyt. Suurin syy muutokseen näyttää johtuvan taloudellisen tilanteen voimakkaasta muuttumisesta. Keväällä 1992 Suomi oli vasta syöksymässä pahimpaan lamaan. Työttömiä oli runsaat 300.000, markan

arvo ja korot olivat korkealla, ruoan kalleus puhutti kansalaisia. Syksyllä seurasivat devalvaatio ja markan kellutus, konkurssit, työttömyyden raju kasvu, sekä vähitellen hintakilpailukyvyyn paraneminen ja koron aleneminen.

Talouden lama loi kaikin puolin pessimistisiä odotuksia. Ne selittänevät pitkälti EU-innostuksenkin lopahtamista. Keväällä 1992 kolmannes suomalaisista (33 %) uskoi jäsenyyden parantavan elinoloja maassamme kokonaisuutena, kaksi vuotta myöhemmin tuon uskon oli säilyttänyt enää alle neljännes, 23 %.

Monet asiat muuttuivat lisäksi tuona aikana itsestään, talouskehityksen seurauksena. Keväällä 1992 peräti 45 % kansalaisista arvioi Euroopan yhteisön jäsenyyden vaikuttavan myönteisesti korkotasoon, kaksi vuotta myöhemmin vain 28 %. Hintatasoon uskoi jäsenyydellä olevan myönteisiä vaikutuksia keväällä 1992 yli puolet suomalaisista (54 %) ja elintarvikkeiden hintatasoon peräti 60 %. Vastaavat luvut olivat viime keväänä 44 % ja 49 %. Korot olivat jo laskeneet ja Helsingin hintataso pudonnut vertailuissa yhdeksi länsimaiden edullisimmista.

Myös kilpailuun yritystoiminnassa - joka sekin paljolti liittyi käytyyn keskusteluun hintatasosta - uskoi keväällä 1992 jäsenyydellä olevan myönteisen vaikutuksen 64 %, mutta kaksi vuotta myöhemmin enää 52 %.

Usko jäsenyyden myönteisiin vaikutuksiin on sen sijaan kahdessa vuodessa lisääntynyt, kun puhutaan ympäristönsuojelusta tai kansalaisten oikeusturvasta - siitä huolimatta että vertailun kohteina ovat jäsenyyshakemuksen jättämiskävänä tehty, kaikkien aikojen myönteisin kannatustutkimus ja tämän vuoden tilanne.

Kansantalouden vakaaseen kehitykseen EU:n jäsenenä luottaa enää 32 % kansalaisista, kun luku pari vuotta sitten oli 39 %. Työllisyyteen jäsenyyden ei arvioida vaikuttavan sitä eikä tätä: puolet kansalaisista uskoo, ettei jäsenyydellä ole vaikutusta työllisyyteen, tai ei osaa sanoa. Vajaa neljännes uskoo myönteiseen ja runsas neljännes kielteiseen vaikutukseen. Keväällä

1992 viimeksi mainitut luvut olivat 24 % ja 36 %. Tuoreimman, keväällä 1994 tehdyn tutkimuksen mukaan 41 % suomalaisista otaksuu joka tapauksessa, että EU-jäsenyyden merkittävästi piristysruisketta Suomen taloudelle ja nopeuttaisi maamme irtipääsyä lamasta. 32 % on eri mieltä asiasta.

On mielenkiintoista havaita, ettei lama ole vaikuttanut lainkaan suomalaisten arvioihin, kun on puhe EU-jäsenyyden vaikutuksista yleiseen yhteiskuntamoraaliin, demokratian toimivuuteen tai naisten asemaan. Minkään näiden tekijän kohdalla suomalaiset eivät odota tapahtuvan suuria muutoksia. Myöskään omaan henkilökohtaiseen elämäänsä ja asemaansa kansalaiset eivät odota suuria muutoksia. Yli 60 % uskoo elämänsä jatkuvan ennallaan EU-Suomessakin.

Sosiaaliturva huolettaa

Keväällä 1992, kun lama ei vielä ollut pahimmillaan, suomalaiset olivat huolestuneempia sosiaaliturvan heikkenemisestä EU-jäsenyyden myötä kuin nyt. Erot tosin eivät ole kovin suuria.

Sen enempää EU-jäsenyyden kannattajat kuin vastustajatkaan eivät usko sosiaaliturvan, terveydenhuollon, eläkeläisväestön aseman tai lapsiperheiden aseman paranevan Suomen liittyessä jäseneksi. Tällaisia optimisteja on vain yksi tai kaksi viidestäkymmenestä, eikä heitä ollut keväällä 1992 yhtään sen enempää. Sen sijaan parin vuoden takainen pelko, että juuri EU-jäsenyyden heikentäisi sosiaaliturvaa ja muita palveluja, on vähentynyt. Suomalaiset ovat saaneet huomata, että hyvinvointipalvelut vähenevät joka tapauksessa, ellei yhteiskunnalla ole varaa huolehtia niistä.

Keväällä 1992 peräti 61 % suomalaisista uskoi, että EU-jäsenyydellä on maamme sosiaaliturvaan kielteinen vaikutus, nyt tätä mieltä on 54 %. Terveysturvan pelkäsi EU-Suomessa heikkenevän 48 % kansalaisista, nyt enää 40 %. Eläkeläisväestön aseman heikkenemistä pelkäsi

kaksi vuotta sitten 46 % ja keväällä 1994 enää 40 % kansalaisista.

Joka tapauksessa hyvinvointivaltion heikkenemistä pelkäävien määrä on edelleen huomattavan suuri. Se on myös merkittävin yksittäinen selittäjä sille, että keväällä 1994 nuorten EU-kannatus oli ensimmäisen kerran vähäisempää kuin muiden ikäluokkien. Vain 35 % 18-25 vuotiaista kannatti jäsenyyttä, kun luku keväällä 1992 oli peräti 63 %. Kun nuorista liki puolet on työttöminä ja sosiaaliturvan pelätään heikenevän, keinot selviytyä uhkaavat jäädä vähiin.

Toinen yksittäinen selittäjä nuorten EU-innostuksen hiipumiselle lienee sisäpoliittinen peli, jota neuvottelutuloksen tiimoilta käytiin kuu-kausimääriä viime keväänä. Poliittikkaa vieroksuvat nuoret eivät enää kokeneet hanketta omakseen. Kuvaavaa on, että 61 % nuorista ilmoitti kevään tutkimuksessa tuntevansa melko tai erittäin huonosti neuvottelutuloksen sisältöä.

Kaksi eri EU:ta - kannattajien ja vastustajien

EVAn asennetutkimuksessa käytettiin syksyllä 1993 ns. attribuuttitekniikkaa selvittämään suomalaisten käsityksiä EU:sta, silloin vielä EY:stä. Selkeimmin esiin nousseiden luonnehdintojen mukaan EU toimii vahvojen ehdoilla, on byrokraattinen, mutta vahvistaa samalla Euroopan asemaa maailmanlaajuisessa kilpailussa.

Jäsenyyden kannattajien ja vastustajien näkemykset yhteisöstä ovat valovuosien päässä toisistaan. Jäsenyyden kannattajien mielestä EU vahvistaa Euroopan asemaa maailmanlaajuisessa kilpailussa, edistää eri maiden kansalaisten vuorovaikutusta ja lujittaa rauhan säilymistä Euroopassa. EU on väistämätön osa maailmanlaajuisista integraatiokehitystä. Se edistää koko Euroopan hyvinvointia, ottaa ympäristönsuojelun vakavasti ja on koko länsimaisen sivistyksen ja arvomaailman vankka puolustaja.

Jäsenyyden vastustajien EU on aivan toisenlainen. Se toimii vahvojen ehdoilla, palvelee talouselämän tarpeita eikä tavallisten ihmisten ja on uhka pienten maiden kansalliselle olemassaololle. Se on byrokraattinen ja toimii vain taloudellisesti hyvinä aikoina, riitautuu huonoina. Se korostaa liikaa taloudellisia arvoja ja laiminlyö sosiaalisia, ja se yhdenmukaistaa liiaksi eri maiden oloja ja kulttuureja.

Turvallista vai ei - kas siinä kysymys

Vajaa kolmannes (29 %) suomalaisista uskoo EU-jäsenyyden vaikuttavan maamme turvallisuuspoliittiseen asemaan myönteisesti ja hiukan useampi (31 %) kielteisesti. Kaksi vuotta sitten luvut olivat 24 % ja 29 %. Samaan aikaan 35 % kansalaisista epäilee, että jäsenyydellä on kielteinen vaikutus Suomen suhteisiin Venäjään. Kaksi vuotta sitten näin arvioi 19 %.

Mielipiteet näyttävän olevan kallistumassa siihen suuntaan, että Suomen olisi epävakaan Venäjän naapurina turvallisempaa olla EU:n jäsen kuin jäädä ulkopuolelle. Tätä mieltä oli kevään tutkimuksessa 54 % suomalaisista, kun luku viime syksynä oli vain 46 %. Eri mieltä olevien määrä oli samaan aikaan laskenut 27 %:sta 22:een.

Samalla runsas kolmannes suomalaisista (35 %) oli kuitenkin sitä mieltä, ettei EU-jäsenyys olisi Suomelle mikään turvallisuuspoliittinen henkivakuutus, vaan päinvastoin loisi uutta jännitystä itärajallemme. Ja - tästä ollaan yksimielisimpiä - liki kaksi kolmannesta (63 %) kansalaisista katsoo, että Suomen on kaikissa oloissa kyettävä itse vastaamaan turvallisuudesta, muista ei ole siinä apua.

Yli puolet (55 %) suomalaisista olettaa, että maamme ennen pitkää liittyy jonkin sotilasliiton (NATO, WEU) jäseneksi. Varsinkin naisia pelottava, ilmeisen turha huolenaihe on, että EU-jäsenyys jotenkin velvoittaisi suomalaiset nuorukaiset kriisitilanteissa osallistumaan sota-

toimiin euroarmeijan riveissä. Koko kansasta tällaista pelkää 42 %.

Useampi kuin joka toinen (53 %) hyväksyy väitteen, jonka mukaan Suomi leimautuisi Länsi-Euroopasta eristäytyväksi reuna-alueeksi, jos se jättäytyisi EU:n ulkopuolelle. Sen sijaan näkemys, jonka mukaan Suomi voisi EU:n jäsenmaana parhaiten edistää myös Venäjän ja Baltian maiden kehitystä, saa osakseen lähinnä arvelua. Vain runsas puolet suomalaisista ottaa kantaa asiaan, hiukan useampi myönteisen kannan kuin kielteisen.

Itsemääräämisoikeus jäsenyyden hinta?

Valtaosa (61 %) suomalaisista uskoo, että EU-jäsenyydellä olisi kansalliselle itsemääräämisoikeudelle kielteinen vaikutus. Miltei yhtä moni pitää jäsenyyttä suorastaan uhkana pienten maiden kansalliselle olemassaololle. Ja tasan puolet arvioi, ettei Suomella olisi pienenä maana käytännössä minkäänlaista mahdollisuutta vaikuttaa EU:n päätöksiin.

Vastapainoksi sentään lähes yhtä moni (47 %) katsoo, ettei Suomen vaikutusmahdollisuuksia EU:n päätöksentekoon ole syytä vähätellä, sillä maamme voi vaikuttaa ratkaisuihin paitsi ääniosuudellaan, myös järkevillä aloitteilla ja aktiivisella keskustelulla. Tyypillistä on, että jäsenyyden kannattajista 83 % uskoo näin olevan, vastustajista 66 % ei.

Yksi selittäjä jäsenyyttä koskeville epäilyille lienee, että vain 30 % suomalaisista uskoo Suomen voivan EU:n jäsenenä itsenäisesti määrätä sosiaaliturvansa tason. Naisista sosiaaliturvan itsemääräämisoikeuden jatkumiseen uskoo vain 26 %, kun taas 43 % epäilee, että päätösvalta sosiaaliturvasta siirtyy muualle. Miehistäkin vain 34 % uskoo Suomen voivan päättää itse sosiaaliturvastaan EU:n jäsenenä.

Nuorista, 18-25 vuotiaista, vain vajaa viidennes (19 %) luottaa siihen, että suomalainen sosiaaliturva säilyy omassa päätösvallassamme. Miltei puolet (49 %) epäilee päätösvallan katoavan Brysseliin.

Mitä asioita Suomen tulisi ajaa EU:ssa?

Viime kevään tutkimuksessa kysyttiin ensimmäisen kerran myös sitä, millaisia asioita Suomen mahdollisena jäsenenä tulisi ajaa EU:ssa. Tärkeimmiksi asioiksi nousivat työllisyyden parantaminen ja kansainvälisen rikollisuuden torjuminen. Kansallisen itsemääräämisoikeuden vaaliminen EU:n puitteissa nousi sekkin tärkeimpien asioiden joukkoon.

Myös hintojen nousun estämiseksi, ympäristönormien kehittämiseksi ja EU:n byrokratian vähentämiseksi suomalaiset olisivat valmiita talkoisiin. Pohjoismaisen sosiaaliturvamallin edistämistä kannattaa sitäkin noin puolet suomalaisista. Sen sijaan kehitysmaiden, pakolaisten tai Venäjän kehityksen avustaminen jäävät listan häntäpäähän. Maatalouden rakennemuutosta edistäisi ja naisten asemaa parantaisi runsas kolmannes kansalaisista.

Innokkaasti äänestämään

Koko väestöstä 68 % ilmoittaa menevänsä varmasti äänestämään lokakuun 16. päivänä. Kannattajista 78 % ja vastustajista 76 % aikoo vaaliurnille. Sen sijaan niistä, joilla ei vielä ole kantaa, vain 39 % on varmoja äänestamisestään.

Noin puolet suomalaisista (49 %) olisi toivonut, että kansanäänestys olisi järjestetty kaikissa jäsenyyttä hakeneissa Pohjoismaissa samanaikaisesti. Miltei seitsemän kymmenestä (68 %) on sitä mieltä, että Suomen pitää tehdä oma ratkaisunsa muiden Pohjoismaiden ratkaisuista riippumatta.

Omasta EU-kannastaan täysin varmoja suomalaisia on vain 36 %. Tuosta luvusta varmoja kannattajia on 16 prosenttiyksikköä ja varmoja vastustajia 20 prosenttiyksikköä. Epävarmoja kannattajia on 24 % suomalaisista, ja epävarmoja vastustajia 18 %. Ilman mitään mielipidettä on 23 %. Toisin sanoen enemmän

tai vähemmän epävarmoja on liki kaksi kolman-
nesta, 64 % kansalaisista.

Epävarmuutta lisää se, että vain puolet suomalaisista katsoo tuntevansa EU-jäsenyyteen liittyviä asioita edes kohtalaisesti (erittäin hyvin 3 %, melko hyvin 47 %). Lähes yhtä moni (46 %) arvioi tuntevansa näitä asioita melko tai erittäin huonosti.

Neljä viidestä suomalaisesta (81 %) uskoo kuitenkin, että Suomesta tulee lähivuosina EU:n jäsen. Luku on yhdeksän prosenttiyksikköä korkeampi kuin syksyllä 1993.

Vastoinkäymiset vähentäneet EU:n kannatusta?

Kansainvälisten Eurobarometri-tutkimusten mukaan EU:n kannatus on vähentynyt kaikissa jäsenmaissa Irlantia lukuunottamatta. Euroopan yhteisöä parin viime vuoden aikana koetelleet kriisit ja taloudellinen lama lienevät selittäjiä ilmiöön.

Suomi on ollut mukana Eurobarometri-tutkimuksissa kevästä 1992 lähtien. Suomen jäsenyyden kannattajia oli tuolloin tehdyn tutkimuksen mukaan 54 %. Tutkimus osui pahaan ajankohtaan, juuri Tanskan kielteiseen lopputulokseen päätyneen Maastricht-kansanäänestyksen alle, ja tutkimuksen kenttätyö jouduttiin tästä syystä osittain uusimaan. Vertailu antoiakin mielenkiintoisia tuloksia Tanskan kansanäänestyksen vaikutuksesta suomalaisten ajatteluun.

Toukokuussa 1992, juuri EU-innostuksen ollessa huipussaan, peräti 65 % suomalaisista ilmoitti suhtautuvansa läntisen Euroopan yhdenytymistä koskeviin pyrkimyksiin "voimakkaasti/jonkin verran puolesta". Kesäkuussa, kun kysely uusittiin, yhdentymisen kannattajien määrä oli pudonnut 56 %:iin.

EVAn tutkimuksessa saman vuoden syksyllä peräti 79 % suomalaisista katsoi Tanskan (kielteisen) ja Ranskan (niukasti myönteisen) äänestystulosten osoittaneen, "ettei päätöksiä EY:n

kehittämisestä pidä tehdä jäsenmaiden kansalaisia kuulematta".

Valuuttakriisi ja devalvaatiot olivat myös saaneet ihmiset epätietoisiksi. Runtas kolmannes (36 %) arvioi Euroopan valuuttakriisin osoittaneen, että "yhteinen valuutta on utopiaa, joka ei voi toteutua koskaan". Vajaa kolmannes (29 %) oli eri mieltä ja viimeinen kolmannes (35 %) ei osannut ottaa kantaa koko asiaan.

Yli puolet suomalaisista (52 %) arvioi syksyllä 1992, että EY:n kehitys hidastuisi ja vaikeutuisi tulevaisuudessa tuntuvasti. Vain 11 % oli eri mieltä asiasta.

Sama trendi näkyi Eurobarometrin kansainvälisissä tuloksissa. Tyytymättömyyden aallonpohja tavoitti Italian, Englannin ja Espanjan osin jo keväällä 1993 ja muut EU-maat keväällä 1994. Muutoinkin mieluiten erillispolitiikkaa harjoittavien brittien suhtautuminen Euroopan yhteisöön oli keväällä 1993 tyyli: puolet (50 %) kansalaisista arvioi, ettei oma maa ollut mitenkään hyötynyt yhteisön jäsenyydestä. Vain 28 % briteistä olisi ollut pahoillaan, jos olisi saanut kuulla koko yhteisön hajonneen.

Tuoreimmat luvut viime keväältä osoittavat jo hiukan myönteisempiä merkkejä: 41 % briteistä katsoi maansa hyötynneen EU:n jäsenyydestä 43 %:n ollessa toista mieltä. Ja hyötyi tai ei, vain 29 % piti maansa jäsenyyttä huonona asiana.

Tyytyväisyys oman maan EU-jäsenyyteen ja jäsenyydestä saataviin hyötyihin laski vuodesta 1992 vuoteen 1994 kaikissa EU-maissa Irlantia lukuunottamatta. Juuri vuonna 1992 toiveet tosin olivatkin erityisen korkealla odotetun sisämarkkinoiden avautumisen takia. Nyt vuonna 1994 yli puolet (54 %) EU-maiden kansalaisista katsoo maansa jäsenyyden olevan hyvä asia ja 47 % arvioi maansa myös hyötynneen jäsenyydestä. Joka kahdeksas (13 %) EU-kansalainen pitää maansa jäsenyyttä huonona asiana. Vuonna 1992 luvut olivat 65 %, 53 % ja 10 %.

Miksi sitten monet pitävät maansa jäsenyyttä EU:ssa hyvänä asiana, vaikka arvioivatkin jääneensä hyödyissä vähemmälle? Hyötyjiä ovat

omien kansalaistensa arvion mukaan olleet lähinnä sellaiset pienet maat kuin Hollanti, Luxemburg, Irlanti ja Tanska sekä toisaalta köyhimmät Välimerenmaat Portugal ja Kreikka. Väkiluvultaan suuret maat kuten Ranska, Saksa, Englanti ja Espanja tulisivat toimeen ilman yhteisön tukeakin, mutta katsovat yhteisen hyödyn silti edellyttävän mukanaoloa.

EU-tietämys vaihtelee suuresti

Ihmiset eivät EU-maissa ole yleensä kovin hyvin perillä yhteisön asioista. Taloushuolet ja sisäpoliittiset ongelmat ovat päälimmäisinä tietotulvassa ja ihmiset ovat huonoina aikoina saman tien tyytymättömiä kaikkeen, myös EU:n toiminnan tuloksiin. Toki kaikissa maissa on myös valveutuneita ihmisiä, jotka seuraavat tarkkaan yhteisön asioita ja joiden kritiikki lähtee asian- tunteuksesta.

Yleisesti koettu tiedon puute EU:hun liittyvistä asioista on kuitenkin pikemminkin lisääntynyt kuin vähentynyt läntisessä Euroopassa. Keväällä 1992 kolmannes (34 %) EU-kansalaisista arvioi olevansa hyvin ja valtaosa (64 %) huonosti tai ei lainkaan perillä yhteisön asioista.

Vuotta myöhemmin asioista hyvin perillä olevia oli oman arvionsa mukaan 27 % ja huonosti tai ei lainkaan perillä olevia 71 %. Liki 60 % ilmoitti, etteivät he olleet kiinnostuneitakaan. EU-kansalaisista 39 % ei muistanut kysyttäessä nimitä yhtään EU:n instituutiota.

Kansalliset erot tiedon tasossa ovat todella suuria. Eurobarometrin kevään 1993 tietojen mukaan 34 % belgialaisista katsoi olevansa hyvin informoituja EU-asioista, samoin 41 % tanskalaisista, 34 % saksalaisista (itäisen Saksan alueella vain 25 %), 33 % irlantilaisista, 42 % luxemburgilaisista ja 44 % hollantilaisista. Loput EU-kansalaiset eivät voineet kehua tietämyksellään.

Hännänhuippuna listassa on Italia, jonka kansalaisista 79 % ilmoitti, ettei tiennyt mitään tai juuri mitään koko asiasta. Englantilaisista 77

% ilmoitti samoin. Jotakin brittien kiinnostuksesta EU-asioita kohtaan kertonee sekin, että 10 % briteistä ei edes tiennyt maansa kuuluvan Euroopan yhteisöön. Eipä silti, saman tutkimuksen mukaan yli 6 % suomalaisista luuli Suomen olevan yhteisön jäsen ja vajaa 6 % ei tiennyt, oliko maamme jäsen vai ei.

Keväällä 1994 toteutetussa Eurobarometrissa EU-kansalaisilta kysyttiin, olivatko nämä viime aikoina nähneet tai kuulleet mitään Euroopan parlamenttiin liittyvää. Eniten olivat huomanneet portugalilaiset, kreikkalaiset ja luxemburgilaiset, kun taas hollantilaisista, englantilaisista, ranskalaisista ja saksalaisista alle puolet muisti kuulleensa tai nähneensä mitään EU-parlamenttiin liittyvää. Kuitenkin EU-parlamenttivaalit käytiin kaikissa maissa kesäkuun alussa!

Suomessa EU-parlamentista oli nähnyt tai kuullut jotakin kaksi kolmesta kansalaisesta (66 %) - jopa hiukan useampi kuin aktiivisena keskustelumaana pidetyssä Tanskassa (63 %).

Siitä huolimatta, etteivät Euroopan unionin asiat kadunmiestä EU-maissa välttämättä paljon kiinnostakaan - mikä näkyi myös parlamenttivaalien laimeana äänestysosallistumisena - miltei 74 % EU-kansalaisista on Eurobarometri-tutkimuksen mukaan Euroopan yhdentymisen kannalla. Samassa tutkimuksessa suomalaisista oli sitä mieltä vajaan 51 %.

Kyllä vai ei EU:lle syksyllä?

Edellä on seurattu pääasiassa kahden suuren tutkimussarjan, EVAn EU-asennetutkimuksen ja kansainvälisen Eurobarometrin tuloksia kahden viime vuoden ajalta. Samanaikaisesti on lähes kuukausittain, nykyään jopa viikoittain ilmestynyt tutkimustuloksia pienimuotoisista mielipidetiedusteluista, jotka yleensä ovat osana suurempaa omnibus- tai telebus-kokonaisuutta. Säännöllisesti tällaisia tutkimuksia tekevät Suomen Gallup Oy ja Taloustutkimus Oy, lähinnä tiedotusvälineiden ja talouselämän järjestöjen toimeksiannosta.

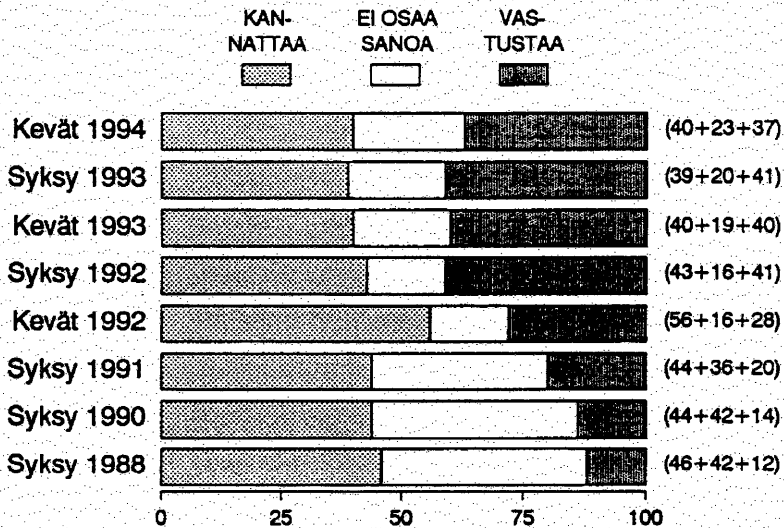
Jos vastaajamäärä on kovin pieni (esim. 500 henkeä), tulokset saattavat heitellä tilastovirheen kasvaessa rajustikin. Suomalaisten ailahtelevaisuus tuskin ainakaan selittää EU-kannatuksen kohoamista 41:stä 55 %:iin kuukauden sisällä saman tutkimuslaitoksen toistuvissa tutkimuksissa - ja vielä palaamista 44 %:iin saman kuukauden lopulla.

Pintavellontaakin mielipiteissä varmasti silti on: maataloudesta kiistely tai arvonlisäverouudistus voivat hyvinkin innostaa epävarmoja sanomaan ei - yhtä hyvin kuin voitokas äänestystulos EU-parlamentissa varmasti innosti joitakin toisia sanomaan kyllä mielipidetiedustelijalle. Viime hetken uutisilla - samoin kuin viime hetken mielipidetiedusteluillakin - tulee epäilemättä olemaan suuri merkitys epävarmoille äänestäjille kansanäänestyksen lähes-

tyessä lokakuussa.

Päiväkohtaisten mielipidetiedustelujen ja syvemältä luotaavien asennetutkimusten merkitys onkin hyvin erilainen. Pikatutkimuksilla saadaan selville, mitä mieltä ihmiset tänään ovat pääkysymyksestä, pitääkö Suomen liittyä EU:n jäseneksi vai ei. Asennetutkimuksilla pyritään selvittämään edellä mainitun lisäksi ihmisten toiveita, pelkoja ja odotuksia, tuomaan esille trendejä, arvioimaan tulevaisuuden kehityssuuntia, poimimaan keskusteluun asioita, joista on kansalaisten keskuudessa selvästi väärää tietoa, sekä antamaan kaikille kiinnostuneille ylipäättään lisätietoa ihmisten käsityksistä. Itse pääkysymykseen eivät mitkään tutkimukset pysty vastaamaan lopullisesti. Viimeinen sana on kansalla 16. lokakuuta.

Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen EY/EU-jäsenyyteen vuosina 1988-1994 (%).

EVA / Yhdyskuntatutkimus Oy 1994

Kirjallisuus

Artikkelissa on käytetty lähteinä Elinkeinoelämän Valtuuskunnan EVAn ns. suuria asennetutkimuksia *Kriittisinä 90-luvulle* (ilm. 1989), *Suomi etsii itseään* (ilm. 1991) ja *Kansa tienhaarassa* (ilm. 1993), joissa kaikissa on haastateltu kirjallisesti noin 2.500 suomalaista. Euroopan yhteisöön liittymistä koskeva kysymys esitettiin väitteen muodossa: "Suomen tulisi liittyä Euroopan yhteisöön (EY)".

Lisäksi lähteenä on käytetty *EVAn EY/ EU-asennetutkimussarjaa*, joka on ilmestynyt kahdesti vuodessa keväästä 1992 lähtien. Kolmessa ensimmäisessä tutkimuksessa vastaajien määrä oli noin tuhat, kahdessa viimeksi ilmestyneessä noin 2 000. EU-aiheeseen liittyviä kysymyskohtia on yhdessä tutkimuksessa toista sataa.

Kaikki tutkimukset perustuvat kirjallisiin vastauksiin. Tutkimusten pohjana on aina satunnaisotos koko maan 18-70 -vuotiaasta suomen- ja ruotsinkielisestä väestöstä. Näytteet ovat demografisesti, sosiaalisesti ja alueellisesti

edustavia. Metodologia on kaikissa tutkimuksissa sama. Tutkimukset on toteuttanut Yhdyskuntatutkimus Oy.

Lisäksi lähteinä on käytetty *Eurobarometri-tutkimuksia*, joiden kysymyksenasetteluista vastaa EU-komissio. Tutkimus tehdään kahdesti vuodessa kaikissa EU-jäsenmaissa paikallisten tutkimuslaitosten toteuttamana. Kustakin jäsenmaasta haastatellaan 1.000 vastaajaa. Suomi on osallistunut Eurobarometri-tutkimukseen keväästä 1992 lähtien.

Eurobarometri-tutkimukset tekee Suomen osalta Suomen Gallup Oy henkilökohtaisina haastatteluina. Tieteellisesti tutkimuksesta vastaa Suomessa prof. Sten Berglund Åbo Akademin yhteiskuntatieteellisestä laitoksesta Vaasassa. Hankkeen rahoituksesta vastaavat Suomen osalta EVA, Taloudellinen Tiedotustoimisto ja ulkoasiainministeriö.

Kirjoittajan käytössä ovat olleet myös noin viidenkymmenen vuosina 1991-94 tehdyn Suomen Gallupin ja Taloustutkimuksen EU-jäsenyyttä koskevan mielipidetiedustelun tulokset.